

Tułowiecki, Dariusz

Inicjacja czy pożegnanie z Kościołem? Opinie piątnickich gimnazjalistów na temat sakramentu bierzmowania - studium socjologiczne

Studia Teologiczne 29, 203-235

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

KS. DARIUSZ TUŁOWIECKI

INICJACJA CZY POŻEGNANIE Z KOŚCIOŁEM? OPINIE PIĄTNICKICH GIMNAZJALISTÓW NA TEMAT SAKRAMENTU BIERZMOWANIA – STUDIUM SOCJOLOGICZNE

Treść: 1. Charakterystyka badanej grupy; 2. Wiedza o sakramencie bierzmowania i o Duchu Świętym; 3. Przygotowanie do bierzmowania; 4. Ceremonia bierzmowania; 5. Rodzinne świętowanie; 6. Kościół; 7. Próba podsumowania.

Socjologiczne spojrzenie na Kościół, szczególnie w zestawieniu z auto-optyką tej wspólnoty religijnej, ma charakter wybitnie redukcjonistyczny. Pozbawiony jest bowiem czynnika mistycznego – kluczowego z punktu widzenia teologii, najczęściej ograniczając się do wymiaru organizacyjnego. Socjologowie zwracają uwagę na różne poziomy więzy z Kościołem: zarówno w wymiarze lokalnym, jak i uniwersalnym¹. Zwraca się także uwagę na kontekst instytucjonalny lub wspólnotowy samego Kościoła, bądź też postrzeganie go wyłącznie w kategoriach międzynarodowej organizacji czy politycznej grupy nacisku².

Kościół jest społecznością, do której wchodzi się poprzez pewne etapy. Kroki te nazywane są sakramentami wtajemniczenia, czyli „sakramentami startu”. Należą do nich: chrzest, bierzmowanie i eucharystia. One to wprowadzają wierzących w pełnię życia chrześcijańskiego³. Na terenie diecezji łomżyńskiej bierzmowanie, czyli jeden z „sakramentów startu”, jest przyjmowane na etapie nauki w gimnazjum, po odpowiednim przygotowaniu

¹ I. BOROWIK, *Stosunek młodzieży do Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce w perspektywie wywiadów biograficznych*, w: *Religijna i moralna kondycja młodzieży polskiej. Mity i rzeczywistość*, red. J. Baniak, Poznań 2005, s. 149.

² D. TUŁOWIECKI, *Kościół, parafia i duchowni w świadomości młodzieży ponadgimnazjalnej w małym mieście*, w: *Laikat i duchowieństwo w Kościele katolickim w Polsce. Problem dialogu i współistnienia*, red. J. Baniak, Poznań 2010, s. 351-353.

³ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nr 1212.

duchowym, teoretycznym i praktycznym. Zgodnie z systemem prawnym diecezji, przygotowanie to odbywa się zarówno poprzez katechezę szkolną, jak i katechezę parafialną. Ta ostatnia podejmowana jest przede wszystkim w formule małych grup kierowanych przez animatora, ale nie ogranicza się do niej. Obejmuje także poznanie w parafii życia religijnego poprzez: codzienną mszę, comiesięczną spowiedź, udział w wydarzeniach liturgicznych i modlitwie pozaliturgicznej: roraty, gorzkie żale, rekolekcje wielkopostne, droga krzyżowa, nabożeństwa okresowe. Poznanie życia religijnego w parafii jest rozszerzane poprzez udział w wydarzeniach diecezjalnych i ogólnopolskich: diecezjalne dni młodzieży, Lednica 2000, pielgrzymki do sanktuariów. Całość przygotowania jest dokumentowana i potwierdzana przez indeks bierzmowanego wydawanego i stale monitorowanego w parafii. Przygotowanie zamyka egzamin teoretyczny oraz parafialna nowenna przed uroczystością przyjęcia sakramentu. To właśnie w środowisku parafii, przez wprowadzenie w życie religijne tej podstawowej kościelnej jednostki administracyjnej „dokonuje się pogłębienie wiary i dojrzewanie w wierze połączone z radosnym oczekiwaniem na Ducha Świętego poprzez modlitwę i pełnienie dobrych uczynków”⁴.

Takie są założenia, warto jednak wciąż zestawiać je ze stanem faktycznym. Tu bowiem nie wszystko jest tak proste jak z dokumentach i instrukcjach. Odpowiedzialnych za przygotowanie do bierzmowania może bowiem stale niepokoić etykieta nadawana temu znakowi „sakrament uroczystego pożegnania z Kościołem”⁵. Zastanawiać może i powinna wciąż tych, którzy poprzez przygotowanie do bierzmowania chcą zintensyfikować wiarę młodych i ich więź z Kościołem, ale ich działania, nawet w skali marginalnej, przynoszą efekt całkowicie przeciwny: odejście od wiary po bierzmowaniu i pożegnaniu z Kościołem „z uroczystym błogosławieństwem biskupa”. Badania bierzmowanych oraz ich rodziców i świadków przeprowadzone w Kaliszu w 2000 i 2001 roku pozwalają wnioskować, iż bierzmowanie, jak inne indywidualne i zbiorowe praktyki religijne, ulegają dość szybko i głęboko procesowi desakralizacji. Można tak mniemać, gdyż w obrzędzie, jak i w motywacjach dostrzegane są liczne akcenty świeckie, i to zarówno w myśleniu i działania samych gimnazjalistów, jak i ich rodziców. Ok. 40% gimnazjalistów błędnie interpretuje istotę bierzmowania, połowa z nich nie rozumie jego podstawowego celu, także połowa z nich

⁴ J. KOTOWSKI, *Katecheza w dokumentach synodalnych I Synodu Diecezji Łomżyńskiej*, „Studia Teologiczne: Białystok – Drohiczyń – Łomża” 2007, nr 25, s. 172.

⁵ M. BRZEZIŃSKA, *Trudno nie wierzyć w nic*, w: „Frona. Pismo poświęcone” 2011, nr 59, s. 54.

twierdzi, że w trakcie przygotowań katecheci i księża nie wysilali się, by zmienić ich krytyczne wobec Kościoła nastawienie, a samo przygotowanie nie pozwoliło zrozumieć sensu obrzędów i utrwaliło spojrzenie na sakramenty jako „zabiegi magiczne”, a nie formułę sakralną praktyki religijnej. Do sakramentu tego nie przywiązują także większej wagi sami rodzice: trzecia część z nich zupełnie zignorowała przygotowania i sam sakrament, połowa w żaden sposób nie wspierała młodych w przygotowaniach, natomiast, gdy po sakramencie rodzice zdecydowali się na biesiadne spotkanie rodzinne, tylko czwarta część młodych nie była przez własnych rodziców częstowana alkoholem. „Elementy te zamazują i wypaczają sakralny i sakramentalny charakter bierzmowania, zniekształcają postawy młodzieży wobec niego, a nierzadko także odsuwają i opóźniają decyzję o jego przyjęciu w terminie wskazanym przez Kościół. Proces desakralizacji objął zarówno liturgię sprawowania obrzędów, jak i styl świętowania w rodzinach katolickich z tej okazji. Świecki styl świętowania w tym dniu odpowiada większości badanych gimnazjalistów i ich rodziców, natomiast księżom utrudnia pracę duszpasterską w parafii i w szkole z młodzieżą.”⁶

1. Charakterystyka badanej grupy

Aby przeanalizować sposób patrzenia gimnazjalistów na sakrament bierzmowania oraz zarysować ich opinie na temat formuły przygotowania do tego „sakramentu startu” w chrześcijaństwo, podjęto badania empiryczne. Zaprezentowane poniżej dane są owocem pomiarów pilotażowych dokonanych na terenie Publicznego Gimnazjum im. Ofiar Katynia w Piątnicy. Pilotaż ten był wprowadzeniem do szerszych badań młodzieży gimnazjalnej Północno-Wschodniego Mazowsza i Podlasia pod kątem jakości przygotowań do sakramentu bierzmowania. Zatem wyniki prezentowanych pomiarów nie obejmują znacznej liczebnościowo próby, niemniej jednak dają obraz konkretnego regionu i konkretnej młodzieży zamieszkującej obszary podmiejskie.

Badania, w oparciu o które podjęto niniejsze analizy przeprowadzono wśród uczniów klas drugich Publicznego Gimnazjum im. Ofiar Katynia w Piątnicy, którzy w roku szkolnym 2009/2010 przygotowywali się i przyjęli sakrament bierzmowania. Gmina Piątnica jest położona nad rzeką

⁶ J. BANIĄK, *Desakralizacja kultu religijnego i świąt religijnych w Polsce. Studium socjologiczne*, Kraków 2009, s. 290-291.

Narew, w pobliżu miasta Łomża, w północnowschodniej części Mazowsza, w województwie podlaskim. Gmina jest zamieszkała przez liczy 10 640 mieszkańców i przynależy pod względem administracyjnym do powiatu łomżyńskiego, zaś pod względem administracji kościelnej – do diecezji łomżyńskiej. Badaniem objęto młodych trzech klas, którzy w danym roku przyjęli bierzmowania. Młodzież ta pod względem kościelnym przynależała do dwóch parafii: Przemienienia Pańskiego w Piątnicy i św. Stanisława w Dobrzyjałowie.

Pomiary będące podstawą uzyskania materiału empirycznego przeprowadzono metodą audytoryjną za pomocą kwestionariusza ankiety 18 czerwca 2010 roku, a realizacja założonej próby wyniosła 85,7% (96 uczniów). Pomiaru dokonywano wśród piątnickich gimnazjalistów w ramach szkolnych lekcji religii w miesiąc po przyjęciu przez nich bierzmowania. W analizach statystycznych uzyskanego materiału empirycznego powstrzymano się od skomplikowanych operacji statystycznych ze względu na wielkość próby, ograniczając się w prezentacji do danych brzegowych.

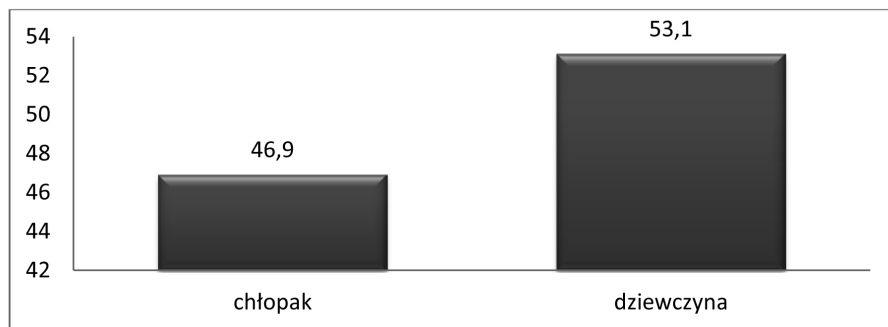
Gimnazjaliści to szczególnie inspirująca kategoria badawcza. To „młodzi ludzie, którzy weszli w trudny okres wczesnego dorastania, przestają już być dziećmi i zarazem stają się stopniowo osobnikami młodzieńczymi. Etap życia, na którym znajdują się gimnazjaliści, odznacza się radykalnymi, szybkimi zmianami niemal w całej sferze ich życia osobistego i społecznego”⁷. Ten etap życia jest charakteryzowany przez badaczy jako ważny czas kształtowania osobowości i tożsamości, zasad funkcjonowania w perspektywie społecznej i indywidualnego poczucia samooceny. To okres intensywnego poznawania własnej osoby, świata, miejsca w tym świecie, poszukiwań sensu istnienia i celu swych dążeń. Czas ten jest szczególnie wrażliwy na odszukanie indywidualnej roli w życiu i inicjowanie planów na przyszłość⁸. Ponad to badanie poszczególnych wymiarów religijności młodzieży obszarów wiejskich jest szczególnie istotne ze względu na fakt, iż to pole nie zostało dotychczas szczegółowo przebadane i wymaga wnikliwych analiz empirycznych i teoretycznych.

Wśród przebadanych piętnastolatków większość stanowiły dziewczęta (53,1%), przy 46,9% wskaźniku chłopców. Uzyskany materiał empiryczny na temat płci badanych wizualizuje wykres 1.

⁷ J. BANIAK, *Małżeństwo i rodzina w świadomości młodzieży gimnazjalnej na tle kryzysu jej tożsamości osobowej. Studium socjologiczne*, Kraków 2010, s. 19.

⁸ M. TARASZKIEWICZ, *Młodzież o swojej przyszłości*, „Psychologia Wychowawcza” 1985, nr 5, s.521-522.

Wykres 1. Płeć (dane w %)

Młodych zapytano także o obraz własnej wiary (Wykres 2). Prezentowana autodeklaracja religijności jest kategorią subiektywną ilustrującą samoświadomość badanych, lecz nie odzwierciedla jej całokształtu. Nie określa ona stanu faktycznego na podstawie obiektywnych, intersubiektywnie sprawdzalnych kryteriów, lecz daje bardzo wyindywidualizowany autopogląd. Z tego też powodu autodeklaracje mają tylko charakter pomocniczy, sondażowy, wymagający sprawdzenia i rozwinięcia za pomocą innych technik pomiaru⁹. Subiektywny parametr religijności, jakim jest autodeklaracja wiary, jest powszechnie przyjęta przez socjologów. Jako początkowa miara religijności, daje ona wstępny obraz naszkicowany przez samego respondenta i noszony w jego wyobraźni¹⁰. Autoidentyfikacja religijna wynika z autorefleksji, uruchamianej przez respondenta w momencie zadania pytania z prośbą o przyporządkowanie się do określonej kategorii. „Jest więc jednocześnie, w pewnym sensie, próbą spojrzenia na siebie niejako z zewnątrz i od wewnątrz – na tym styku powstaje decyzja”¹¹. Jest to spojrzenie niezwykle dynamiczne, aczkolwiek sama autodeklaracja religijności nie jest w stanie ujawnić jej wewnętrznej złożoności. Za deklaracją młodych o religijności skrywać się bowiem może zarówno deizm, selektywizm, niekonsekwencja, indywidualizm, niespójność i wewnętrzne zróżnicowanie¹².

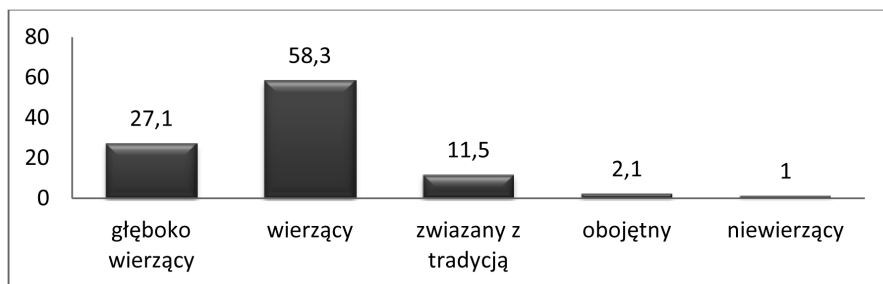
⁹ E. JARMOCH, *Wiara i wierzenia jako wymiar religijności*, w: *Postawy społeczno-religijne archidiecezjan warszawskich*, red. W. Zdaniewicz, S. H. Zaręba, Warszawa 2006, s. 26.

¹⁰ S. H. ZARĘBA, *W kierunku jakiej religijności? Studia nad katolicyzmem polskiej młodzieży*, Warszawa 2008, s. 108.

¹¹ I. BOROWIK, *Religijność – autoidentyfikacja, przynależność religijna*, w: *Pluralizm religijny i moralny w Polsce. Raport z badań*, red. I. Borowik, T. Doktor, Kraków 2001, s. 77.

¹² J. BANIAK, *Jaka jest naprawdę religijność i moralność młodzieży polskiej z początku XXI wieku?*, w: *Religijna i moralna kondycja młodzieży polskiej. Mity i rzeczywistość*, red. J. Baniak, Poznań 2005, s. 9.

Wykres 2. Autodeklaracja wiary (dane w %)

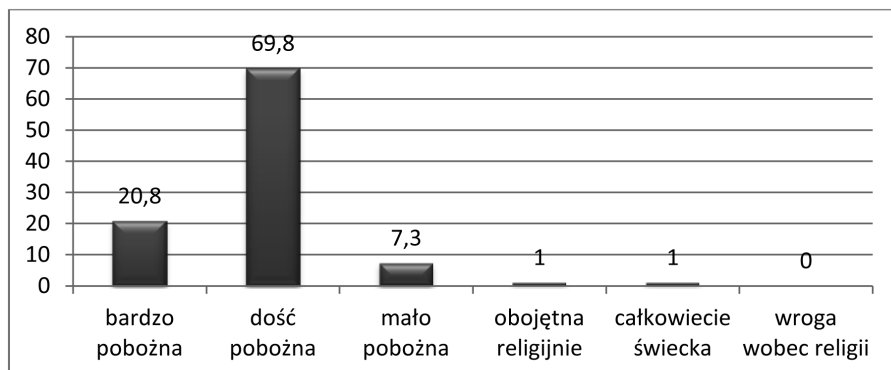
Uzyskany materiał empiryczny pozwala stwierdzić, iż zdecydowana większość gimnazjalistów ocenia siebie jako wierzących lub głęboko wierzących (85,4%), przy niewielkim wskaźniku obojętności (2,1%) i niewiary (1,0%). Dziesiąta część badanych (11,5%) stwierdziła własną obojętność religijną a ich związek ze światem sacrum jest jedynie powiązaniem kulturowym.

Młodych poproszono także o określenie jakości własnych praktyk religijnych. Taka autodeklaracja praktyk, mająca cechy znacznej ogólności, ma bardzo silny stopień subiektywności. W pytaniu nie podano bowiem konkretnie, że chodzi o praktyki wspólnotowe, jak niedzielna msza czy spowiedź, praktyki jednostkowe, jak modlitwa prywatna, czy też o nadobowiązkowe praktyki zwyczajowe. Wskaźnik ten pozwala jednak na socjologicznie ważne samookreślenie się respondenta. Subiektywność ta zawiera indywidualne odniesienie się do przyjmowanych lub odrzucanych norm kościelnych odnośnie do prywatnych i publicznych form dewocyjnych, obowiązkowych i dowolnych. Normy te nie muszą być bowiem subiektywnie wiążące dla badanych. Deklaracja ta daje ogólny obraz samopostzerania się badanego w rytualnym kontekście religijności. Piątniccy gimnazjaliści w zdecydowanej większości zadeklarowali prowadzenie praktyk religijnych: systematycznie – 51,0%, niesystematycznie – 35,4%, rzadko – 9,4%, nigdy – 4,2%.

W dalszej kolejności zapytano o atmosferę religijną domu rodzinnego. Dotychczasowe badania empiryczne pozwalają bowiem zauważyć istnienie związku pomiędzy religijnością dzieci a stanem religijnym domu rodzinnego¹³. W trakcie pomiarów uzyskano następujące dane zilustrowane wykresem 3.

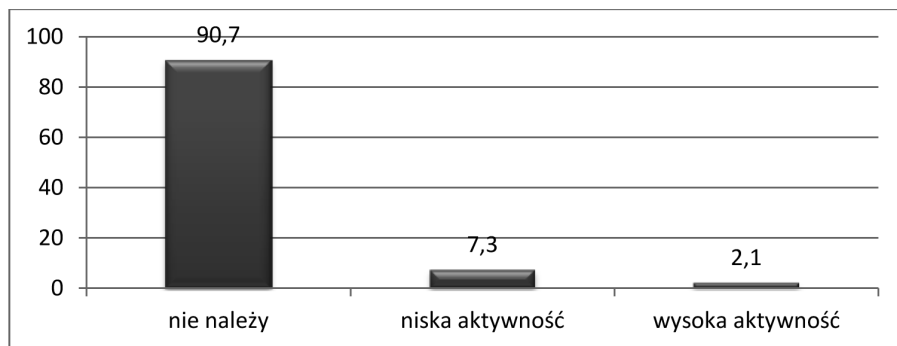
¹³ L. SMYCZEK, *Praktyki religijne a style wychowania w rodzinie*, w: *Kościół instytucjonalny a rodzina, Problem relacji i więzi wzajemnych*, red. J. Baniak, Poznań 2007, s. 279-294.

Wykres 3. Atmosfera religijna domu rodzinnego (dane w %)

Ze względu na ważny charakter wchodzenia w pełnię religijności poprzez ruchy i grupy kościelne, zapytano gimnazjalistów o ich udział we wspólnotach parafialnych. Wskaźniki uzyskane w ramach odpowiedzi na to pytanie pokazuje, iż zaledwie dziesiąta część młodzieży ma kontakt z grupami religijnymi, z tego piąta część uczestniczy w nich w sposób aktywny, pozostali (7,3% ogółu) – zadeklarowali niską aktywność. Uzyskany materiał empiryczny ilustruje wykres 4.

Wykres 4. Udział w grupach religijnych (dane w %)

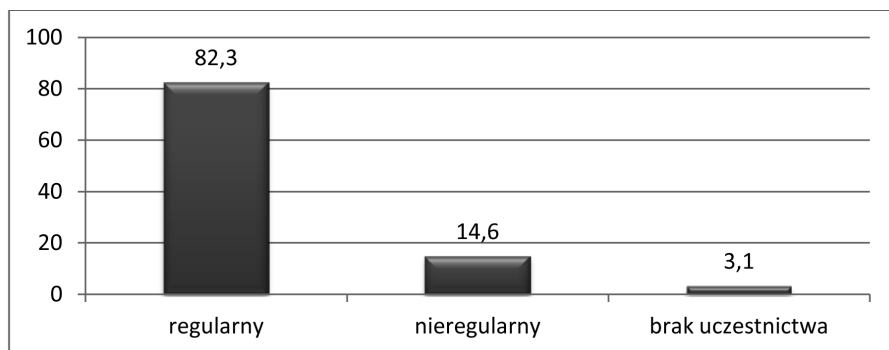

Ze względu na znaczny wpływ szkolnych lekcji religii na ogład kwestii religijnych¹⁴ zapytano gimnazjalistów o ich udział w katechezie szkolnej. Wedle deklaracji badanej młodzieży zdecydowana większość z nich

¹⁴ D. TUŁOWIECKI, *Autorytet czy relikw przeszłości? Opinie młodzieży na temat duchowieństwa*, „Studia Teologiczne: Białystok – Drohiczyn – Łomża” 2007, nr 25, s. 230-231.

uczestniczy w szkolnych lekcjach religii w sposób regularny (82,3%). Zaledwie 3,1% stwierdziła brak uczestnictwa w zajęciach szkolnych prowadzonych przed przedstawiciele Kościoła. Uzyskane dane prezentuje wykres 5.

Wykres 5. Udział w szkolnych lekcjach religii (dane w %)

Badani gimnazjaliści uczestniczą regularnie w szkolnych lekcjach religii (82,3%), nie tworzą parafialnych grup religijnych (90,7%), wychowali się w rodzinach religijnych i pobożnych (90,6%), deklarujących systematyczny udział w praktykach religijnych (51,0%) i wiarę (85,4%) znacznie częściej niż obojętność (2,1%) lub niewiarę (1,0%). Wyłącznie kulturowe związanie z religią chrześcijańską to cecha dziesiątej części badanych gimnazjalistów (11,5%).

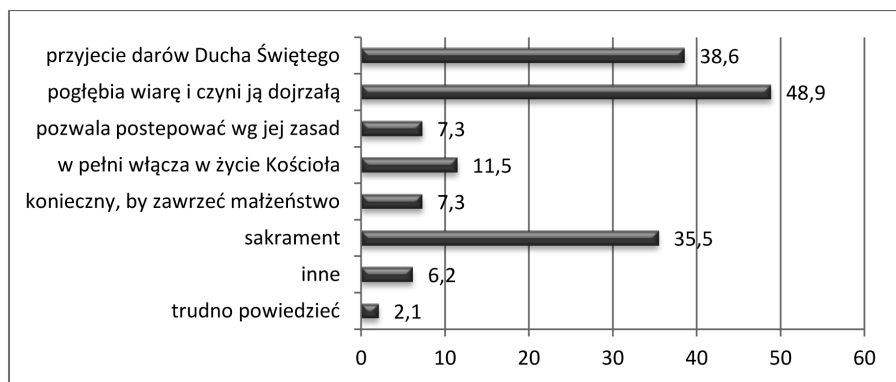
2. Wiedza o sakramencie bierzmowania i o Duchu Świętym

Bierzmowanie jest definiowane przez sam Kościół, jako sakrament wtajemniczenia chrześcijańskiego, jako „dopełnienie łaski chrztu. Istotnie, przez sakrament bierzmowania (ochrzczeni) jeszcze ściślej wiążą się z Kościołem, otrzymują szczególną moc Ducha Świętego i w ten sposób jeszcze mocniej zobowiązani są, jako prawdziwi świadkowie Chrystusa, do szerzenia wiary słowem i uczynkiem oraz bronięcia jej.”¹⁵ W sytuacji, gdy taką definicję stosuje się i naucza w Kościele, poproszono gimnazjalistów, którzy kilka tygodni wcześniej przyjęli ten sakrament, o określenie istoty bierzmowania. W tym celu posłużono się pytaniem otwartym, a w trakcie kodowania ankiety uzyskane odpowiedzi pogrupowano wedle ośmiu

¹⁵ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nr 1285.

kategorii. W ten sposób uzyskany materiał empiryczny pozwala stwierdzić, iż najczęściej wskazywaną odpowiedzią była: „pogłębia wiarę i czyni ją dojrzałą” – 48,9%. Nieco niższy wskaźnik odnotowano wobec odpowiedzi: bierzmowanie jest „przyjęciem Ducha Świętego i Jego darów” – 38,6%, „sakramentem” – 35,5%. Pozostałe odpowiedzi to: „włącza w pełni życie Kościoła” – 11,5%, „pogłębia wiarę i pozwala postępować według jej zasad” – 7,3%, „jest konieczny, by zawrzeć małżeństwo” – 7,3%, „inne” – 6,2%. W tej ostatniej kategorii znalazły się następujące odpowiedzi: „nie zauważyłem zmian”, „otrzymujemy nowe imię”, „oczyszcza z grzechów”, „czyni nas chrześcijanami”, „jest czymś wyjątkowym, ponieważ na nowo poznajemy Boga”, „daje większą chęć chodzenia do kościoła”.

Wykres 6. Definiowanie bierzmowania (dane w %)

W sposobie rozumienia bierzmowania dominuje zatem dostrzeżenie w nim działania Ducha Świętego oraz przekazania Jego darów. Nikt z badanych nie określił bierzmowania jako sakramentu inicjacji chrześcijańskiej. Wyraźne jest natomiast spojrzenie na bierzmowania jako sakrament dojrzałości, w sytuacji, gdy nauczanie Kościoła nieco inaczej rozkłada akcent w sposobie jego definiowania. Co prawda nauczanie Kościoła przypomina, iż „mówi się czasem o bierzmowaniu jako sakramencie dojrzałości chrześcijańskiej”, jednak nie oznacza on dojrzałości, lecz ma do niej prowadzić – jako do „głębszego zjednoczenia z Chrystusem, do większej zażyłości z Duchem Świętym”¹⁶. Postawienie w trakcie przygotowań akcentu na definiowanie bierzmowania jako sakramentu dojrzałości, może rodzić dość

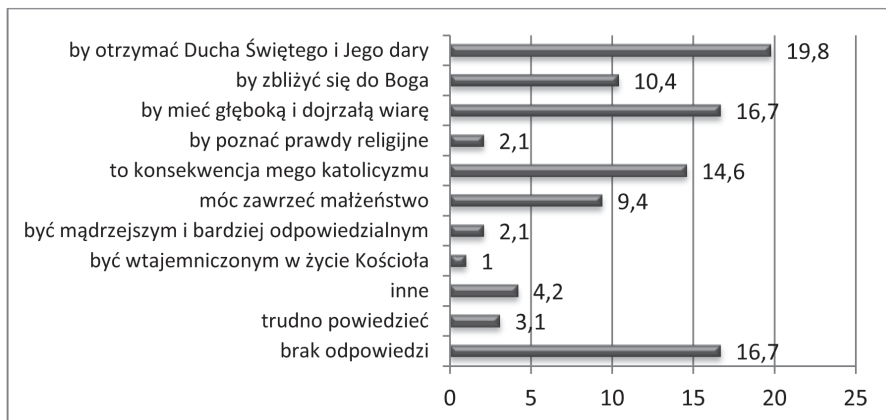
¹⁶ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nr 1309.

opatrzne konsekwencje w schemacie myślenia młodych: „jeśli bierzmowania czyni mnie dojrzałym – nie muszę się dalej rozwijać, a mogę poprzestać na takiej religijności, jaka jest obecnie”. Bierzmowanie nie jest natomiast końcem formacji, lecz etapem startu. Powrót do katechizmowej definicji „inicjacji” wydaje się być konieczny dla samego rozumienia bierzmowania, koncepcji przygotowania oraz konsekwencji zeń wynikających. Natomiast samo zdefiniowanie bierzmowania jako „sakrament” nie pozwala określić stopnia rozumienia przez gimnazjalistów tej etykiety. Także określenie „postępowania według jej zasad” czyli zasad wiary, wydaje się być kopią liturgicznej odpowiedzi na pytanie biskupa o cel sakramentu. Trudno jednak w oparciu o zgromadzony materiał empiryczny określić poziom zrozumienia zagadnienia.

W kolejnym pytaniu poproszono o określenie wagi sakramentu. Zdecydowana większość (61,5%) uznała, że bierzmowanie ma znaczenie bardzo duże, niemal trzecia część (28,1%) – że duże, zaś pozostali – że małe (4,2%), nie ma żadnego znaczenia (2,1%), trudno powiedzieć (2,1%). Zapytano także o miejsce przyjęcia bierzmowania. Dla zdecydowanej większości była nim parafia zamieszkania, w tym parafialny kościół (95,8%). Tylko 4,2% przyznało, że przyjęło sakrament inicjacji w innej parafii.

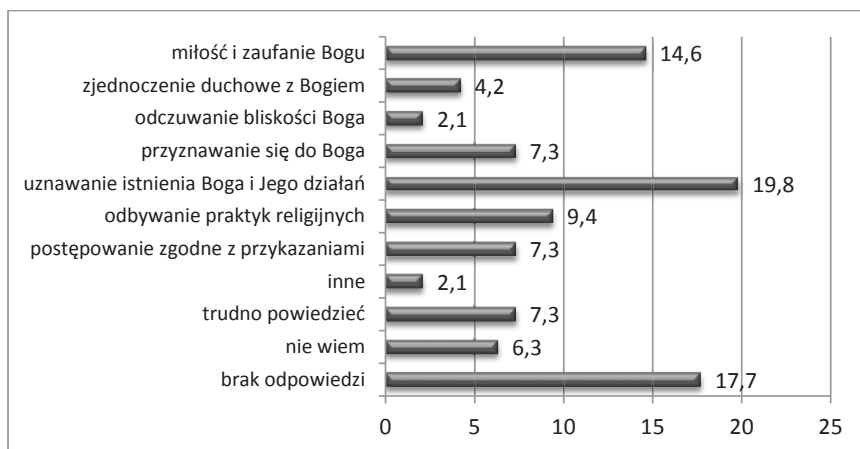
W dalszej części badań poprzez pytanie otwarte, poproszono gimnazjalistów o nakreślenie własnych motywacji skłaniających ich do przygotowania się i przyjęcia bierzmowania. Po kategoryzacji uzyskano materiał empiryczny, który ilustruje wykres 7. Zastanawiać może, że 16,7% bierzmowanych nie potrafi określić własnych motywacji. Ci, którzy je zadeklarowali mogą być zgrupowani w kategorii: motywacja religijna: „by otrzymać dary Ducha Świętego” – 19,8%, „by zbliżyć się do Boga” – 10,4%, „by mieć głęboką i dojrzałą wiarę” – 16,7%, „być wtajemniczonym w życie Kościoła” – 1,0%, „to konsekwencja mego katolicyzmu” – 14,6%; motywacja pragmatyczna: „by potem móc zawrzeć małżeństwo” – 9,4%; motywacja autorozwoju osobowego: „poznać prawdy religijne” – 2,1%, „być mądrzejszym i odpowiedzialniejszym” – 2,1%. Niewielki odsetek (4,2) objął pozostałe odpowiedzi, zaś 3,1% nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie.

Wykres 7. Motywacje przystąpienia do bierzmowania (dane w %)

Ponieważ bierzmowanie jest „sakramentem startu” do pełni życia chrześcijańskiego i ważnym etapem na drodze wiary, zapytano bierzmowanych o ich sposób rozumienia wiary. Posłużono się pytaniem otwartym, zaś spośród uzyskanych odpowiedzi wyodrębniono w trakcie kodowania następujące kategorie: „miłość i zaufanie do Boga” – 14,6%, „bycie blisko Boga, zjednoczenie duchowe z Nim” – 4,2%, „odczuwanie bliskości Boga” – 2,1%, „odwaga przyznania się do Boga” – 7,3%, „uznanie istnienia Boga i Jego działań” – 19,8%, „odbywanie praktyk religijnych” – 9,4%, „postępowanie zgodnie z przykazaniami” – 7,3%, „inne” – 2,1%, „trudno powiedzieć” – 7,3%, „nie wiem” – 6,3%, „brak odpowiedzi” – 17,7%.

Wykres 8. Sposoby definiowania wiary (dane w %)

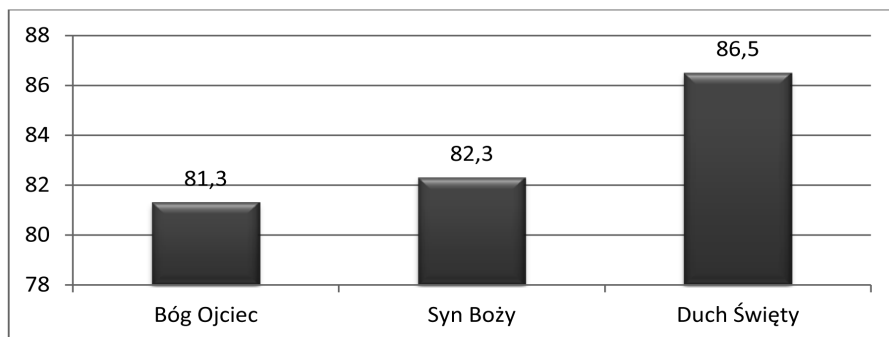

Zestawienie pozwala zauważyć, że mimo, iż bierzmowanie jest „sakramentem startu” w pełnię wiary i ma prowadzić poprzez życie w Duchu Świętym do pełni zjednoczenia z Bogiem w wierze, trzecia część bierzmowanych nie potrafi zdefiniować zjawiska wiary (31,3%). Blisko piąta część (19,8%) wiarę utożsamia wyłącznie z uznawaniem istnienia Boga, dziesiąta część (9,4%) – z praktykami dewocyjnymi, 7,3% – akcentuje w wierze odwagę przyznawania się do Boga. Analogiczny odsetek (7,3) wskazuje na konsekwencyjny wymiar wiary – postępowanie zgodnie z przykazaniami. Niewielka część badanych (2,1%) utożsamia wiarę z emocjonalnym przeżyciem, zaś dla piątej części piątnickich gimnazjalistów jest to miłość, zaufanie, duchowe zjednoczenie z Bogiem (18,8%).

Obok pytania o definicję wiary, poproszono młodzież o odpowiedź na inne, lecz podobne pytanie: „Czy z Bogiem może łączyć Cię osobista więź?” Na tak sformułowane pytanie tylko 4,2% badanych odpowiedziało, że nie wierzy. Zdecydowana większość zadeklarowała wiarę (79,2%), dziesiąta część zadeklarowała wiarę, ale nacechowaną wątpliwościami, zaś 5,0% nie umiało udzielić zdecydowanej odpowiedzi.

Kościół katolicki uczy, że w momencie bierzmowania Duch Święty pomaga człowiekowi w podejmowaniu trudu wiary, umacnia ją i czyni bardziej „własną”¹⁷. Ze względu na wagę Osoby Ducha Świętego poproszono zatem gimnazjalistów o wskazanie kim jest Duch, na czym polega Jego działanie we współczesnym świecie oraz o zadeklarowanie, czy w nie wierzą. W pierwszym pytaniu i wymiar wiedzy religijnej zapytano bardzo ogólnie i tożsamość poszczególnych Osób Trójcy. Zebrany materiał empiryczny prezentuje wykres 8.

Wykres 9. Wiedza na temat Osób Trójcy (dane w %)

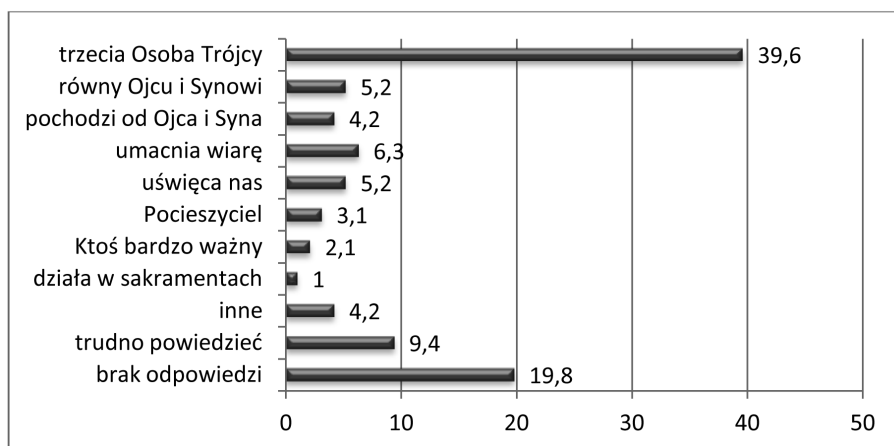
¹⁷ J. BANIAK, *Desakralizacja kultu...*, dz.cyt., s. 235.

Bierzmowani w zdecydowanej większości potrafili wymienić poszczególne Osoby. Należy jednak zauważyć, że najwyższy wskaźnik wiedzy odnotowano wobec Ducha Świętego. Jako uzasadnione można zatem uznać założenie, że istnieje zależność między wiedzą o tożsamości Trzeciej Osoby Boskiej, a odbytym przygotowaniem do bierzmowania.

W kolejnym pytaniu próbowano uchwycić interioryzację wiedzy o Trójcy Świętej i zapytano, czy gimnazjaliści w Piątnicy wierzą czyli przyjmują jako własną i osobistą prawdę o Trójcy. Zdecydowana większość z nich – 85,4% – zadeklarowała wiarę w to, że Bóg jest jeden, ale w Trzech Osobach. Wiarę, ale nacechowaną wątpliwościami zadeklarowało 6,3%, zaś analogiczna wielkość przyznała się do wiary, ale nacechowanej wątpliwościami (6,3%).

Na tak zarysowanym tle interesującą poznawczo jest jakość deklaracji gimnazjalistów na temat tożsamości Ducha Świętego. To On był przedmiotem katechez szkolnych i parafialnych, rozmów w grupach i lektury indywidualnej przed bierzmowaniem. To o Jego działaniu brzmiała homilia w trakcie bierzmowania oraz to o Nim sprawowana była msza obrzędowa. Jednak mimo tych wszystkich czynników niemal trzecia część piątnickich gimnazjalistów nie potrafiła określić, kim jest Duch Święty. Postawione w kwestionariuszu pytanie miało charakter otwarty, a uzyskane poprzez niego odpowiedzi zakodowano w zaprezentowanych w wykresie 10. kategoriach.

Wykres 10. Tożsamość Ducha Świętego (dane w %)

Obok tak sformowanego pytania, gimnazjalistów zapytano również, aczkolwiek bardziej ogólnie, o współczesne działanie Boga, bez konkretyzacji, o którą z Osób chodzi. Tu także zastosowano pytanie otwarte. Na tak postawione pytanie dziesiąta część badanych odpowiedziała, że nie widzi we współczesnym świecie oznak zaangażowania Boga (10,4%). Czterokrotnie więcej nie odpowiedziało na tak postawione pytanie (39,6%). Zaledwie 5,2% wskazało liturgię Kościoła, w tym msze świętą i inne sakramenty (w tym bierzmowanie), jako miejsce rozpoznania działania Boga. Pozostałe odpowiedzi uporządkowano w następujące kategorie: „natura, przyroda” – 11,5%, „wszystko, co dzieje się na świecie” – 10,4%, „cuda, wydarzenia nadzwyczajne” – 9,4%, „postęp świata” – 5,2%, „akcje charytatywne i wzajemna pomoc ludzi” – 5,2%, „pomoc w sytuacjach trudnych” – 3,1%.

3. Przygotowanie do bierzmowania

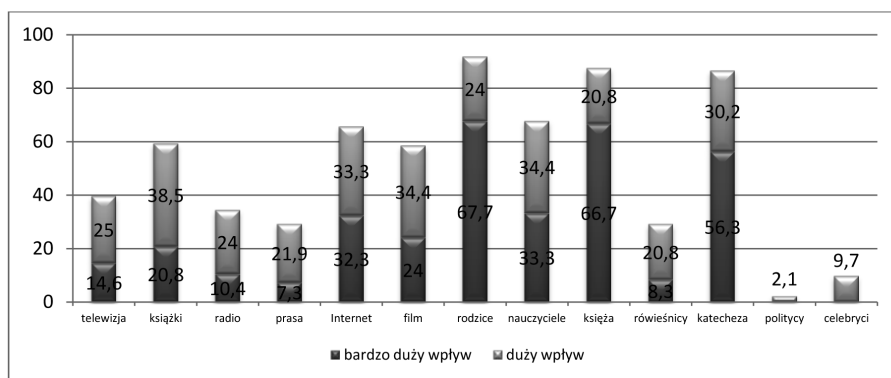
Przygotowanie do sakramentu bierzmowania w diecezji łomżyńskiej dokonuje się w drugiej klasie gimnazjum oraz w parafii zamieszkania. Rozpięte jest zatem pomiędzy szkołą i parafią. Jednak w kształtowaniu religijności młodych oraz we wprowadzaniu ich do pełni wiary trudno pominąć rodzinę, jako czynnik tradycyjny, oraz szeroko pojęte media – jako czynnik współkształtujący świat młodych ludzi¹⁸. Dlatego aby uchwycić jak najwyraźniej zależności pomiędzy czynnikami kształtującymi obraz świata religijnego w młodych ludziach zapytano piątnickich gimnazjalistów o czynniki oddziałujące na ich wiedzę oraz opinie w sektorze religijności. W pierwszym pytaniu z tej serii poproszono o wskazanie ulubionego źródła wiedzy religijnej. Pytanie miało charakter otwarty, zaś uzyskane odpowiedzi pogrupowano na następujące kategorie: „katecheza szkolna” – 14,6%, „Pismo Święte” – 27,1%, „msze, kazania i nabożeństwa w kościele” – 12,5%, „Internet” – 15,6%, „Radio Maryja i inne rozgłośnie religijne” – 4,1%, „telewizja, telewizyjne audycje religijne” – 7,3%, „muzyka i muzycy” – 2,1%, „rodzice, rodzina” – 6,3%, „inne” – 1,0%.

W kolejnym pytaniu poproszono piątnickich gimnazjalistów o wyszczególnienie siły oddziaływania poszczególnych czynników na ich religijność oraz opinie na sprawy religii. Pytanie miało charakter zamknięty. W jego treści wyodrębniono trzynaście czynników: „telewizja”, „książki”, „radio”, „prasa”, „Inter-

¹⁸ D. TUŁOWIECKI, *Źródła wiedzy religijnej młodzieży*, w: *Wychowanie i szkoła pełne nadziei*, red. J. Kotowski, Łomża 2009, s. 70-93.

net”, „film”, „rodzice”, „nauczyciele”, „rówieśnicy”, „katecheza szkolna”, „politycy” i „celebryci”. W kategoriach: „telewizja”, „radio”, „prasa”, „Internet”, „film” nie zawężono rozumienia tych pojęć do nadawców katolickich, lecz szeroko pojętych źródeł informacji zawierających także treści oraz nacechowane emocjonalnie informacje dotyczące się religii i instytucji religijnych. Wykres 11. stanowi wizualizację zebranego materiału empirycznego co do uświadomionego bardzo dużego i dużego wpływu na religijność ze strony założonych źródeł.

Wykres 11. Czynniki wpływające na religijność i opinie na temat religii (dane w %)

Można zatem stwierdzić, że w opiniach samych gimnazjalistów, największy wpływ na ich religijność, na ich wiedzę o religii i opinie o kwestiach religijnych mają rodzice (91,7% – bardzo duży i duży wpływ), księża (87,5%) oraz katecheza szkolna (86,5%). Silne i wyraźne oddziaływanie wywierają także nauczyciele (67,7%), Internet (65,6%), czytane książki (59,3%) oraz oglądane filmy (58,4%). Wedle deklaracji samych piątnickich gimnazjalistów najmniejsze oddziaływanie na ich opinie o religii mają politycy i celebryci.

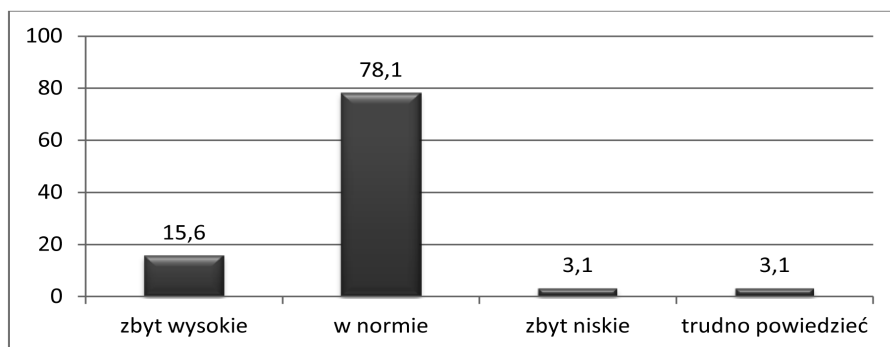
Abym uszczegółowić poznanie źródeł opinii o religii zapytano młodych o jakość źródeł i częstotliwość korzystania z nich. Na podstawie uzyskanego materiału empirycznego można stwierdzić, iż wśród piątnickich gimnazjalistów: 19,8% – często ogląda katolickie audycje telewizyjne, 15,5% – często słucha katolickich audycji radiowych, 28,2% – często czyta prasę katolicką, 28,1% – często czyta książki religijne, 40,6% – często czyta w Internecie o sprawach religii, 46,8% – ogląda filmy religijne, 34,4% – często czyta Biblię, 10,4% – często słucha diecezjalnego Radia Nadzieja, 44,8% – często rozmawia z rodzicami o kwestiach religijnych, 19,8% – często rozmawia z rówieśnikami o religii, 27,1% – często rozmawia z księżmi na tematy religijne, 5,2% – często komunikuje się

za pomocą facebooka, chatu, forów na tematy religijne, 3,1% – często wysyła lub otrzymuje wiadomości o treści religijnej za pomocą sms-ów, 8,4% – często czyta blogi religijne. Badani gimnazjaliści potrafili podać nazwy religijnych stron internetowych (31,2%), tytuły czasopism religijnych (64,5%), tytuły religijnych programów telewizyjnych (53,1%), filmów zawierających treści religijne (65,6%) oraz muzyków wykonujących muzykę chrześcijańską (42,7%). Uzyskany i zaprezentowany powyżej materiał empiryczny stanowi ważne tło źródeł wiedzy i opinii na temat religii wśród piętnastolatków z Piątnicy. Na tym tle można ukazać szczegółowe spojrzenia młodych na roczne, szczegółowe przygotowanie przed bierzmowaniem.

W jednym z pierwszych pytań o przygotowanie do bierzmowania chciano uzyskać informacje o czas, jaki był przeznaczony w parafii oraz jaki sami zainteresowani przeznaczyci na przygotowanie do sakramentu dojrzałości chrześcijańskiej. Spośród badanych 2,1% oceniło, że przygotowywało się w parafii ponad rok, 38,5% – około roku, 56,3% – kilka miesięcy, 3,1% – kilka dni.

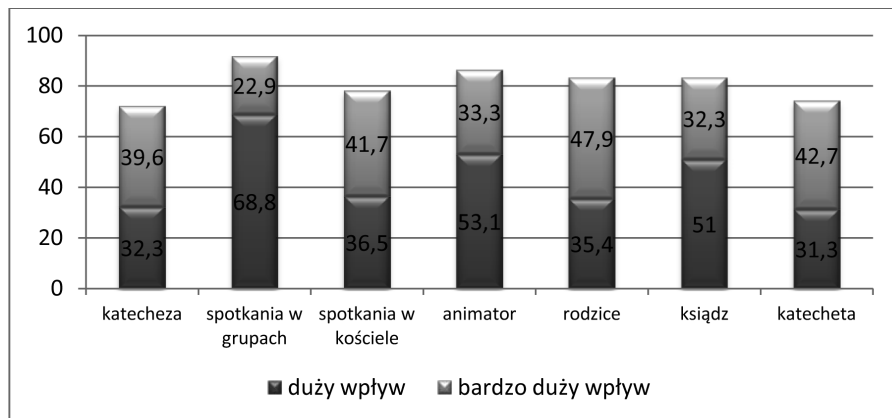
Poproszono także o ocenę wymagań postawionych w trakcie przygotowań (Wykres 12.). Zdecydowana większość uznała wymagania postawione w trakcie przygotowań za właściwe i możliwe do realizacji (78,1%). Zaledwie 15,6% oceniła wymagania jako zbyt wysokie. Jakość wymagań oraz wewnętrzne motywacje do sprostania im zostały dodatkowo zbadany innym pytaniem: „Czy uważasz, że warto było podjąć dodatkowy wysiłek, by przygotować się do bierzmowania?” Na tak postawione pytanie zdecydowana większość (79,2%) odpowiedziała, że tak. Mniej niż dziesiąta część (8,3%) była przeciwnego zadania, zaś 12,5% respondentów nie umiało zdecydowanie odpowiedzieć na tak postawione pytanie.

Wykres 12. Opinie na temat postawionych wymagań (dane w %)

W trakcie przygotowań do przyjęcia bierzmowania na kandydatów oddziaływały różne czynniki. Poprzez kwestionariusz zapytano gimnazjalistów o ocenę siły oddziaływania katechezy szkolnej, spotkań w grupach, ogólnych spotkań w kościele, osoby animatora, rodziców, księdza odpowiedzialnego w parafii oraz katechety. Uzyskany materiał empiryczny w części ilustruje wykres 13. Pozwala on dostrzec zestawiony bardzo duży i duży wpływ w trakcie przygotowań. Natomiast w trakcie pomiarów ankietowych uzyskano szerszą perspektywę danych. I tak oddziaływanie katechezy szkolnej jako bardzo duże oceniło 32,3% badanych, duże – 39,6%, małe – 13,5%, bardzo małe – 2,1%, żadne – 7,3%. Spotkania w grupach uzyskały w ocenie siły wpływu na stan przygotowań gimnazjalistów bardzo wysokie noty: bardzo duży wpływ – 68,8%, duży – 22,9%, mały – 1,0%, żaden – 2,1%. Spotkania w kościele zostały zaopiniowane następująco: bardzo duży wpływ – 41,7%, duży – 36,5%, mały – 8,3%, bardzo mały – 4,2%, żaden – 1,0%. Osoba animatora małej grupy: bardzo duży wpływ – 53,1%, duży – 33,3%, mały – 6,3%, bardzo mały – 0,0%, żaden – 2,1%. Na kandydata do bierzmowania oddziaływali także przedstawiciele Kościoła jako instytucji: ksiądz opiekujący się kandydatami w parafii oraz katecheta szkolny. Oddziaływanie księdza zostało ocenione następująco: bardzo duży wpływ – 32,3%, duży wpływ – 51,0%, mały wpływ – 5,2%, bardzo mały wpływ – 1,0%, brak wpływu – 4,2%. Z kolei osoba katechety szkolnego w uświadomiony przez gimnazjalistów sposób przyczyniała się na jakość ich religijności w następujący sposób: bardzo duże oddziaływanie – 31,3%, duże – 42,7%, małe – 14,6%, bardzo małe – 1,0%, żadne – 3,1%.

Wykres 13. Ocena siły czynników w przygotowaniu do bierzmowania (dane w %)

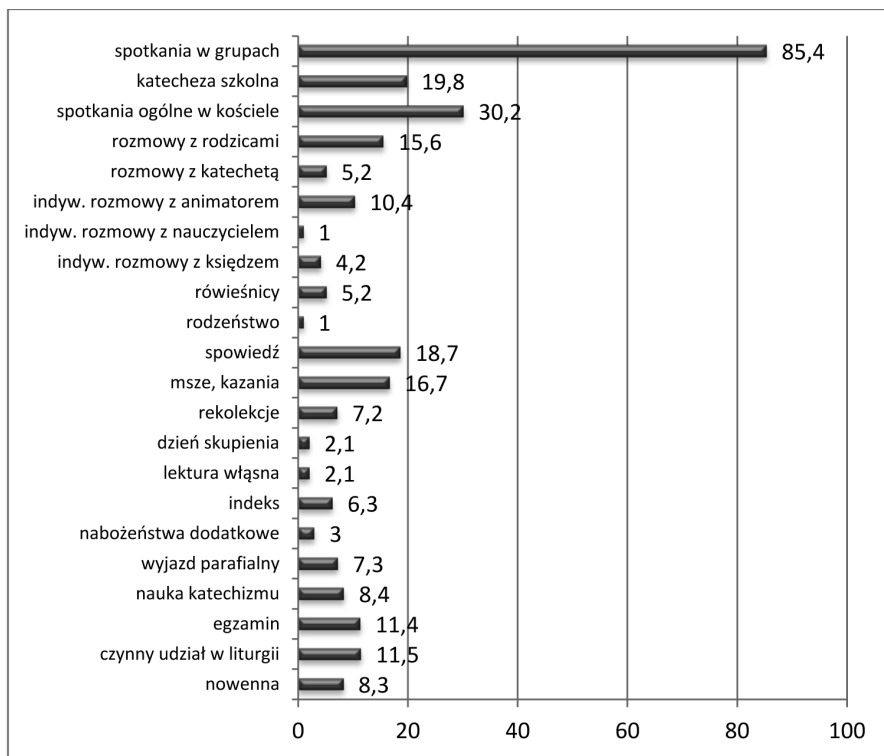

Oddziaływanie rodziców wyszacowano w następujący sposób: bardzo duży wpływ – 35,4%, duży – 47,9%, mały – 6,3%, bardzo mały – 1,0%, żaden – 3,1%. To pytanie o wpływ rodziców zostało z kolei rozszerzone w dalszej części kwestionariusza, gdy zapytano o zainteresowanie przygotowaniem do sakramentu ojca i matki. Na tak postawioną kwestię piętnicy gimnazjaliści ocenili zainteresowanie matki: jako bardzo duże – 57,3%, duże – 33,3%, małe – 3,1%, bardzo małe – 1,0%, brak zainteresowania – 1,0%, trudno powiedzieć – 1,0%, nie dotyczy – 3,1%. Z kolei zainteresowanie ojca jako: bardzo duże – 27,1%, duże – 49,0%, małe – 8,3%, bardzo małe – 4,2%, brak zainteresowania – 4,2%, trudno powiedzieć – 4,2%, nie dotyczy – 3,1%.

Uzyskany materiał empiryczny pozwala najwyżej ocenić bardzo wysokie oddziaływanie spotkań w grupach, rolę animatora oraz osobę księdza odpowiedzialnego w parafii. W łącznym zestawieniu jednak siła bardzo wysokiego i wysokiego oddziaływania we wszystkich przypadkach oscyluje wokół wskaźnika 80%, co należy uznać za wysoką.

Na kandydata do bierzmowania, obok wymienionych powyżej czynników, oddziaływały także inne osoby, aktywności oraz praktyki dewocyjne. Aby, nawet szacunkowo określić ich rangę i skuteczność we wprowadzaniu gimnazjalistów w pełnię życia chrześcijańskiego, poproszono respondentów o trzykrotne ustosunkowanie się do najważniejszych zadań podejmowanych w ramach okresu przygotowawczego: spotkania w grupach; katecheza szkolna; spotkania ogólne w kościele; rozmowy z rodzicami; rozmowy z katechetą; indywidualne rozmowy z animatorem; indywidualne rozmowy z nauczycielem/ami; indywidualne rozmowy z księdzem; rozmowy z rówieśnikami; wpływ rodzeństwa; spowiedź; udział w mszach świętych/słuchanie kazań; udział w rekolekcjach; dzień skupienia dla kandydatów do bierzmowania; lektura własna: książki, prasa, Internet; indeks; dodatkowe nabożeństwa w kościele; wyjazd parafialny z księdzem; dodatkowa nauka katechizmu; egzamin z katechizmu; czynny udział we mszach i nabożeństwach: czytanie czytań, procesje z darami; nowenna przed bierzmowaniem, inne. Wobec powyższych alternatyw postawiono trzy pytania: „Co najbardziej pomogło ci w dobrym przygotowaniu do bierzmowania?”, „Który z elementów przygotowania uważasz za zbędny, niepotrzebny?”, „Który z elementów przygotowania uważasz za najtrudniejszy do spełnienia?” W ramach odpowiedzi na pierwsze z powyższych pytań respondenci mogli zakreślić maksymalnie trzy odpowiedzi, w pozostałych dwóch – wskazywali jedną.

Wykres 14. Czynniki najskuteczniejsze w przygotowaniu do bierzmowania (dane w %)

Wobec zgromadzonego i zobrazowanego wykresem materiału empirycznego można jednoznacznie orzec, iż w przygotowaniu do bierzmowania najważniejszą rolę, w ocenie samych gimnazjalistów, odrywają spotkania w grupach rówieśniczych pod przewodnictwem animatora. Ważną rolę sami piętnastolatki przypisują także ogólnym, comiesięcznym spotkaniom w kościele gromadzącym pod przewodnictwem księdza odpowiedzialnego wszystkich kandydatów do bierzmowania, katechezie szkolnej prowadzonej przez szkolnego katechetę, (comiesięcznej) spowiedzi, której potwierdzenie znajduje się w indeksie bierzmowanego, mszom niedzielnym, w trakcie których młodzi słuchają kazań.

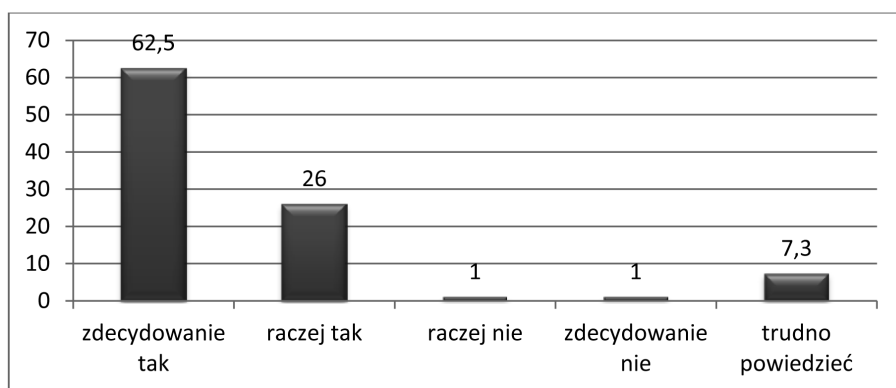
Wedle deklaracji dotyczącej się tej samej kategorii odpowiedzi, a sugerującej konieczność pominięcia i rezygnacji jednego z elementów, najczęściej przeciwników zyskały odpowiedzi: lektura własna: książki, prasa, Internet – 6,3%, egzamin z katechizmu – 6,3%, świadectwo wiary – 5,2%, dodatkowa nauka katechizmu – 4,2%, nowenna przed bierzmowaniem – 4,2%, indeks – 3,1%, wyjazd parafialny z księdzem – 3,1%. Najwyższy odsetek

odpowiedzi na to pytanie padł na dodatkową alternatywę: „nie było takich” – 47,9%.

W pytaniu o poziom najwyższej trudności w trakcie przygotowań, najczęściej odpowiedzi uzyskano wobec „egzaminu z katechizmu” – 30,2%. Wszystkie inne odpowiedzi nie przekroczyły wielkości 3%, natomiast trzecia część wybrała alternatywę: „nie było takich”.

Podsumowując opinie piątnickich gimnazjalistów na temat ich przygotowania do sakramentu inicjacji chrześcijańskiej, zadano im dodatkowe dwa pytania: „Jak oceniasz własne przygotowanie do sakramentu bierzmowania?” oraz „Czy uważasz, że przygotowanie do bierzmowania pomogło ci zbliżyć się do Boga?” W oparciu o uzyskany w Piątnicy materiał empiryczny można stwierdzić, iż przygotowanie, wraz ze swoją wieloczynnikową strukturą, spełniło swą rolę wprowadzającą w życie chrześcijańskie. Połowa młodych (50,0%) zadeklarowała bowiem, że została bardzo dobrze przygotowana do przyjęcia tego sakramentu, 35,4% – że dobrze, 12,5% – uznała stopień przygotowania za niski, zaś 2,1% – stwierdziła brak przygotowania.

Wykres 15. Wpływ przygotowania w pogłębienie wiary (dane w %)

Z kolei na drugie pytanie, o związek jakości przygotowania z wiarą bierzmowanych, zdecydowana większość (88,5%) zadeklarowała, iż wszystkie działania podejmowane w ramach parafialnych, rodzinnych i szkolnych przygotowań w całościowym oglądzie przyczyniły się do wzrostu ich religijności. Mniej niż dziesiąta część gimnazjalistów nie umiała lub nie chciała odpowiedzieć na tak postawione pytanie. Tak rozłożone statystycznie odpowiedzi pozwalają na ostrożne wnioski o skuteczności form i czynników podejmowanych w diecezji w ramach wprowadzania młodych w życia chrześcijańskie.

4. Ceremonia bierzmowania

Przebieg sakramentu bierzmowania jest opisany i wystandardyzowany w liturgii Kościoła rzymskokatolickiego, a wzór jego udzielania podaje specjalna księga kościelna¹⁹. Obrzędy te mają własną, oryginalną wymowę liturgiczną, dyscyplinarną i artystyczną, z pomocą której mają wywoływać swoisty nastrój wśród bierzmowanej młodzieży, jej rodziców, świadków i wszystkich zebranych. Ważną rolę odgrywa w nich osoba biskupa. Katolicy świeccy, w tym także młodzież szkolna, mają rzadko w warunkach polskich sposobność bezpośredniego kontaktu z biskupem, jak i rozmowy z nim na tematy ich nurtujące²⁰. Ta sporadyczność kontaktów bezpośrednich może także pośrednio rodzić ignorancję co do nazwiska biskupa diecezjalnego²¹. Dlatego w kolejnej grupie pytań skierowanych do piątnickich gimnazjalistów zapytano ich o udział, odbiór i zaangażowanie w ceremonię bierzmowania oraz formę postrzeganie biskupa – szafarza bierzmowania.

W perspektywie temporalnej kilku tygodni rozdzielającej badania od samego obrzędu bierzmowania, poproszono piętnastolatków o wskazanie momentu, który szczególnie zapamiętali z mszy bierzmowania. Pytanie to miało charakter otwarty, a uzyskane odpowiedzi zgrupowano w jedenastu kategoriach. Uzyskany materiał empiryczny prezentuje wykres 16.

Wykres 16. Szczególny moment zapamiętany z obrzędu bierzmowania (dane w %)

¹⁹ *Obrzędy Bierzmowania*, Katowice 2006.

²⁰ J. BANIAK, *Desakralizacja kultu...*, dz.cyt., s. 276.

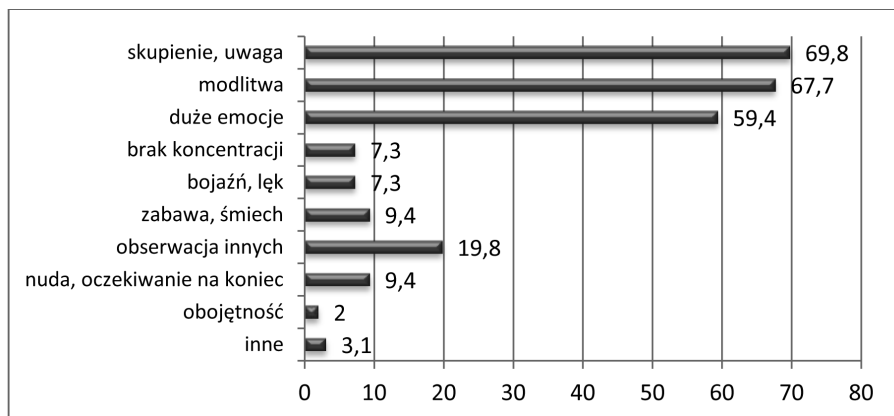
²¹ S. H. ZARĘBA, *Wiara i wiedza religijna jako wymiary religijności*, w: *Postawy społeczno-religijne diecezjan łomżyńskich*, red. W. Zdaniewicz, S.H. Zaręba, Łomża 2005, s. 46; D. TUŁOWIECKI, *Autorytet czy relik...* art.cyt., s.221-224.

Deklaracje młodych pozwalają zauważyć, że najsilniej zostały przez nich zapamiętane czynności, które sami wykonywali w czasie mszy obrzędowej oraz sam moment bierzmowania – biskup wypowiedział formułę sakramentalną i znakiem krzyża namaścił ich czoło olejem. Trzecia część młodych nie zapamiętała nic szczególnego lub też zrezygnowała z odpowiedzi na to pytanie. Takie skierowanie uwagi na osobę biskupa i jego czynności uzasadnia inną odpowiedź badanych: znajomość imienia i nazwiska biskupa bierzmującego. Załedwie czwarta część piętnastolatków nie potrafiła wymienić nazwiska biskupa, który był szafarzem sakramentu bierzmowania. Pozostali wymienili trzech biskupów: Stanisława Stefanika, Tadeusza Bronakowskiego i Tadeusza Zawistowskiego. Takie deklaracje mają odzwierciedlenie w faktach: biskup Stanisław Stefanek bierzmował młodych w parafii Piątница, zaś pozostali dwaj biskupi – w Dobrzyjałowie.

Gdy w kolejnym pytaniu poproszono młodych o określenie charakteru ceremonii, zebrany materiał empiryczny pozwala na wnioski, iż piętnastolatkowie patrzą na bierzmowanie wyraźnie w perspektywie religijnej. Niemal połowa z nich (45,8%) określiła uroczystość własnego bierzmowania jako uroczystość kościelną, 42,7% – jako kościelno-religijną. Załedwie 8,3% nadało jej charakter religijno-świecki, zaś 2,1% – świecki bądź świecko-religijny. Religijny i wyjątkowy charakter bierzmowania młodzi podkreślili swoim ubiorem. Wedle ich deklaracji 91,7% przyszła na ceremonię w stroju odświętnym, uroczystym. Załedwie 5,2% stwierdziło, że brali udział w bierzmowaniu w ubraniu codziennym, normalnie noszonym każdego dnia. Tę religijną atmosferę bierzmowania, wedle deklaracji połowy młodych (50,0%), ktoś z rodziny utrwałal poprzez zdjęcia, a dla czwartej części z nich (26,0%) – poprzez film amatorski.

Wobec takiej religijnej uroczystości, do której młodzi przygotowywali się przez niemal cały rok szkolny, gimnazjaliści zadeklarowali bardzo duze (37,5%) lub duze (44,8%) zainteresowanie. Tylko 17,6% wyraziło opinię, że było w niewielki lub w żaden sposób zainteresowany obrzędem. To zainteresowanie miało swoiste przełożenie na zachowanie się w trakcie mszy obrzędowej. O nie z kolei zapytano poprzez pytanie otwarte, które zakodowano jako pytanie trzykrotnego wyboru uzupełniane zerami. Uzyskane deklaracje obrazuje wykres 17.

Wykres 17. Zachowania w trakcie obrzędu bierzmowania (dane w %)

Poproszono także młodych, by w trakcie wypełniania ankiety wskazali aktywności, jakie podejmowali w ramach liturgii bierzmowania. Dane te mogą być interesujące poznawczo, ze względu na uprzednie odpowiedzi, wedle których piąta część młodych zapamiętała te funkcje z całej ceremonii sakramentalnej. Uzyskane w tym momencie deklaracje są w łączności z odpowiedziami wyżej opisanymi, bowiem wedle nich piąta część gimnazjalistów (19,7%) przyporządkowała sobie jakieś funkcje: przemówienie lub dawanie kwiatów biskupowi – 5,2%, czytania mszalne – 3,1%, śpiew psalmu – 2,1%, czytanie modlitwy wiernych – 4,2%, udział w procesji z darami – 4,2%, śpiew w chórze lub scholi – 1,0%.

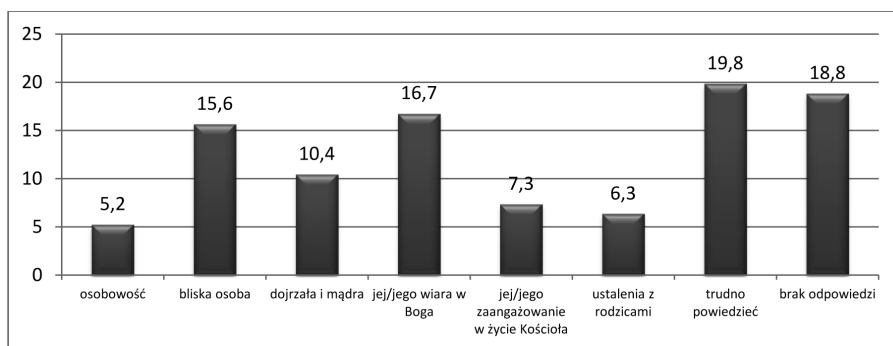
W trakcie obrzędu bierzmowania biskup nadaje młodym nowe imię, które oni uprzednio wybrali oraz zapoznali się z życiorysem swego nowego patrona. Badania piątnickie wykazały, że z perspektywy kilku tygodni zdecydowana większość ankietowanych potrafiła podać imię otrzymane w trakcie tego sakramentu (94,8%). Gdy natomiast zapytano o klucz wyboru tego imienia: 27,1% nie umiało udzielić odpowiedzi bądź jej odmówiło, 37,5% – motywowało wybór życiorysem świętego patrona/patronki, 15,6% – zadeklarowało, że to bardzo ładne imię, które im się po prostu podobało, 7,3% – liczy na pomoc świętego patrona w dalszym życiu, 5,2% – pewne wydarzenie w życiu świętego/ej, 5,2% – dokonało takiego wyboru dla uczczenia ważnej osoby, 1,0% – do takiego wyboru skłonili rodzice, 1,0% – ktoś z przyjaciół tak doradził.

W trakcie ceremonii bierzmowania młodym towarzyszył świadek. Dla uczących się w Piątnicy gimnazjalistów świadkami byli: jedno z rodziców – 15,6%, jedno z rodziców chrzestnych – 6,3%, ktoś z rodziny – 51,0%, ko-

lega/koleżanka – 18,8%, animator do bierzmowania – 3,1%, brat/siostra – 19,8%. Piąta część badanych nie udzieliła na to pytanie odpowiedzi. Jednak odpowiedzi uzyskane pozwalają zauważyć, że w zdecydowanej większości piętnastolatki częściej wybierali świadka spośród swojej rodziny, niż z grupy rówieśniczej. Taka deklaracja łączy się z uprzednią – o silnym wpływie rodziny, w tym rodziców na religijność własną, na opinie o religii i ogląd spraw religijnych.

Zapytano także o klucz doboru świadka. Motywacje wyboru prezentuje wykres 18.

Wykres 18. Czynniki decydujące o wyborze świadka (dane w %)

Przy dość znacznym odsetku braku lub nieujawniania motywacji, można stwierdzić, że dla czwartej części badanych motywujące wybór świadka były czynniki religijne – wiara w Boga i zaangażowanie w życie Kościoła, zaś dla trzeciej części gimnazjalistów względy osobowościowe – to osobowość, bliska osoba, mądra i dojrzała. Niewielka część z badanych (6,3%) dokonała wyboru opierając się bardziej o opinie rodziców, niż własne upodobania.

Poproszono także bierzmowanych o zdefiniowanie charakteru oczekiwań, jakie mają wobec osoby świadka po przyjęciu sakramentu. Połowa badanych nie potrafiła jednak określić własnych oczekiwań wobec świadka. Czwarta część wprost zadeklarowała, że nie ma żadnych oczekiwań w dalszym życiu. Dziesiąta część piętnastolatkich gimnazjalistów (11,4%) wypowiedziała się, że liczy na ich pomoc w pogłębianiu własnej wiary i na wspólne rozmowy o wierze. Analogiczny odsetek (9,4) oczekuje pomocy i wsparcia w trudnych sytuacjach życiowych, zaś jedna osoba (1,0%) – dobrego przykładu.

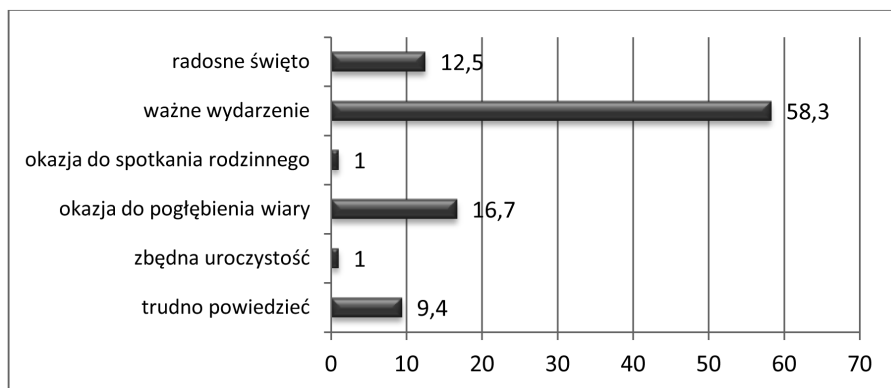
Obok świadka, bierzmowanym towarzyszyły w trakcie uroczystości także inne bliskie osoby. Wedle deklaracji piątnickich piętnastolatków, w 80,2% towarzyszyły im matki, 57,3% – ojcowie, 62,5% – rodzeństwo, 30,2% – babcie, 27,1% – dziadkowie, 34,4% – inni członkowie rodziny, 58,3% – koledzy i koleżanki, 41,7% – wychowawcy klas, 42,7% – nauczyciele. Obrzędy miały zatem szeroki charakter uczestnictwa i obejmowały zarówno bliskich i dalszych członków rodzin, członków grup rówieśniczych, przedstawicieli instytucji edukacyjnych. Tak szerokie kategorie uczestników mogą świadczyć o wadzę ceremonii dla bierzmowanych i o zaproszeniu przez nich szerokiej kategorii gości.

W podsumowaniu kościelnych obrzędów sakramentu bierzmowania, poproszono gimnazjalistów o dokonanie oceny i wyodrębnienia najbardziej pozytywnych i negatywnych elementów liturgii. Na pytanie o pozytywne cechy liturgii bierzmowania, aż 43,8% respondentów nie udzieliło odpowiedzi. Także 16,7% nie odnalazło w przebiegu ceremonii takich cech. Natomiast 12,5% wskazało na uroczystą, religijną atmosferę i piękno liturgii, 8,3% – wspólnotowość i bardzo pozytywne nastawienie wszystkich uczestników, 7,3% – na osobę biskupa i jego przemówienie, 4,2% – na przyjęcie Ducha Świętego i Jego darów, 3,1% – na umocnienie własnej wiary, 3,1% – inne, 1,0% – śpiew. Analogiczne wskazania na negatywne cechy liturgii bierzmowania przyjęły następującą formułę: 54,2% – nie było takich cech, 31,3% – brak odpowiedzi, 5,2% – zbyt długa, 5,2% – rozmowy, brak uwagi i skupienia, 3,1% – trzeba było długo stać, 1,0% – przeszkadzało nachalne nagrywanie kamerą.

5. Rodzinne świętowanie

Deklaracje piętnastolatków pozwalają stwierdzić, iż w ceremonii uczestniczyli szeroko reprezentowani przedstawiciele rodzin gimnazjalistów. Poprzez kwestionariusz ankiety zapytano bierzmowanych o rodzinne podejście do tej uroczystości. Według deklaracji młodych, w większości ich rodzin patrzono na obrzęd bierzmowania jako na ważne wydarzenie. Takie podejście tłumaczy tak liczny udział w mszy obrzędowej różnorodnych członków rodzin respondentów. Dla widocznej części rodzin bierzmowanie było okazją do pogłębienia wiary i w takiej atmosferze prowadzono rodzinne dialogi (16,7%). Także wyraźnej część uczniów wskazywała na bierzmowanie jako radosne święto rodzinne (12,5%). Całość zebranego materiału empirycznego ilustruje wykres 19.

Wykres 19. Podejście do bierzmowania w rodzinach respondentów (dane w %)

Radosne święto oraz waga bierzmowania dla znacznej części młodych została w trakcie uroczystości rodzinnych podkreślona prezentem. Otrzymało go 43,8%. Podobny odsetek (39,6) zadeklarował, że nie otrzymał z racji bierzmowania żadnego daru, zaś 16,7% – że był to bardzo skromny drobiazg. W większości domów bierzmowani zostało uczczone posiłkiem. Dla piątej części gimnazjalistów było to uroczyste spotkanie rodzinne, dla trzeciej – skromne przyjęcie, kolacja, zaś dla dziesiątej – bardzo skromny deser. Nieco ponad 40% ankietowanych zadeklarowało, że z racji bierzmowania nie zorganizowano w ich domach żadnego spotkania rodzinnego. Ale jeżeli spotkania rodzinne miały już miejsce, to w zdecydowanej większości były zorganizowane w domach rodzinnych, sporadycznie w restauracji, pubie, remizie czy u kogoś innego z rodziny.

Po uroczystości kościelnej młodzi, choć w znacznie skromniejszym wymiarze, niż rodzinnym, świętowali także w grupach rówieśniczych. Wspólne z kolegami koleżankami wypicie piwa zadeklarowało 7,3% badanych, 3,1% – pójście na imprezę, 3,1% – udział w festynie parafialnym, 3,1% – ognisko. 5,2% wskazało na spotkanie koleżeńskie, jednak nie określiło jego charakteru.

6. Kościół

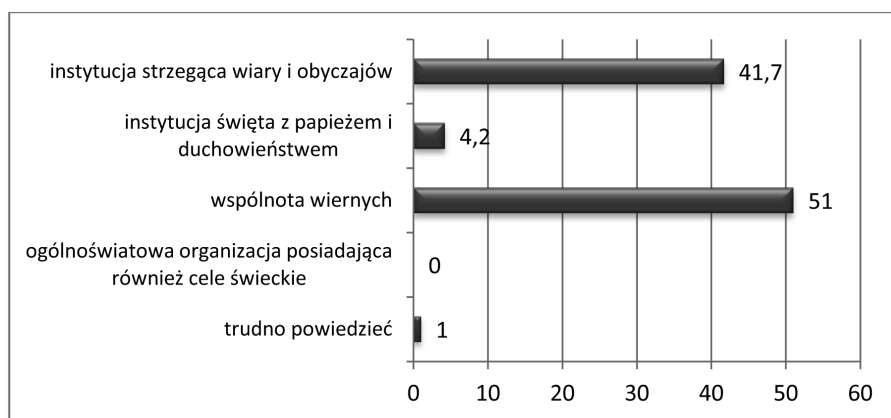
Zadaniem i skutkiem sakramentu bierzmowania jest nawiązanie przez przyjmujące go osoby jeszcze ściślejszej więzi z Kościołem²². Zadanie to

²² Katechizm Kościoła Katolickiego, nr 1302.

jest ważne dla instytucji Kościoła, szczególnie we współczesnych czasach, gdy dochodzi do przebudowywania jego miejsca w społeczeństwie²³, a jednostki konstruują swą własną religijność w oderwaniu od instytucji religijnych²⁴. Dlatego badając spojrzenie na wiarę oraz obrzęd bierzmowania gimnazjalistów, warte szczególnej uwagi jest dokonanie tego z uwzględnieniem ukościelnienia lub odkościelnienia religijności gimnazjalistów.

Aby taki szkic, choć pobieżnie zarysować, zapytano piątnickich piętnastolatków o sposób postrzegania instytucji Kościoła. Zebrany materiał empiryczny ilustruje wykres 20. W deklaracjach tych dominuje podejście wspólnotowe oraz spojrzenie na Kościół jako instytucję strzegącą wiary i obyczajów. Zdumiewać może nawet brak typowo świeckiego podejścia do tej organizacji.

Wykres 20. *Sposoby postrzegania Kościoła (dane w %)*

W kolejnym pytaniu poproszono o określenie jednego z przykazań kościelnych: „zatoszczyć się o potrzeby materialne Kościoła”. Wybrano to przykazanie ze względu na jego materię – związek religii z doczesnością, szczególnie w wymiarze materialnym i finansowym. Więcej niż trzecia część piątnickich gimnazjalistów (41,7%) odmówiła odpowiedzi lub wprost stwierdziła, że nie wie, jak interpretować ten kościelny nakaz. Czwarta część respondentów (24,0%) wskazała, że przykazanie to oznacza powinność wspomagania finansowego Kościoła poprzez datki pieniężne. Dziesiąta część badanych

²³ J. MARIAŃSKI, *Emigracja z Kościoła. Religijność młodzieży polskiej w warunkach zmian społecznych*, Lublin 2008, s. 448-453.

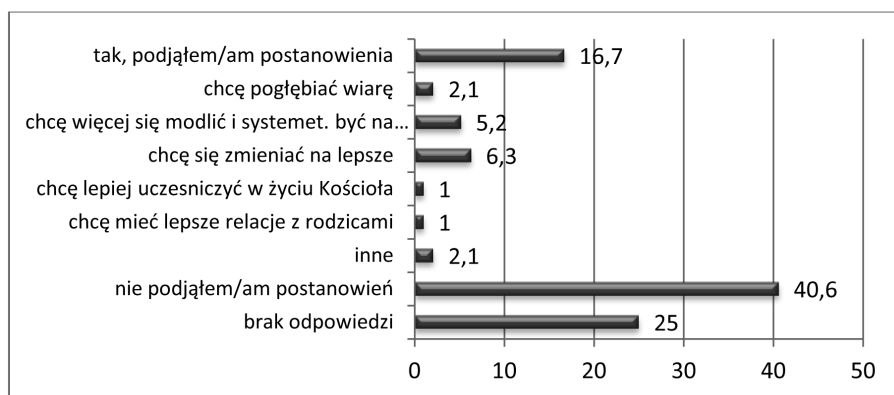
²⁴ J. MARIAŃSKI, *Religia w społeczeństwie ponowoczesnym*, Warszawa 2010, s. 101-112.

(10,4%) przykazanie to zinterpretowała jako dbałość i troskę o wygląd kościoła, zaś 7,3% – jako konieczność składania ofiar na tacę. Pozostałe odpowiedzi oscyływały pomiędzy 2-3% i obejmowały odpowiedzi: „pomagać w budowie kościoła”, „dawać na ogrzewanie kościoła”, „uczestniczyć w zbiórkach charytatywnych”, „pomagać w sprzątaniu kościoła”, „troszczyć się o kościół duchowo i materialnie”, „tłumaczyć innym, że kościoły są potrzebne i dobre”.

Udział w życiu Kościoła to także kierowanie się w wyborach moralnych kościelnymi wskazaniem etycznymi. Fundamentem tych wskazań jest Dekalog. Aby choć częściowo zbadać relacje gimnazjalistów do zasad moralnych nauczanych w Kościele zapytano o możliwość realizowania jednocześnie dziecięciu przykazań. Na tak postawione pytanie piątnicy piętnastolatkowi odpowiedzieli: „jest to zdecydowanie możliwe” – 34,4%, „jest to raczej możliwe” – 42,7%, „to raczej niemożliwe” – 4,2%, „to zdecydowanie niemożliwe” – 2,1%, „to zależy które z przykazań” – 11,5%, „trudno powiedzieć” – 5,2%. Otrzymany materiał empiryczny wskazuje, iż gimnazjaliści w wyraźny i silny sposób uważają Dekalog za ważny konstrukt moralności i zbiór zasad możliwych do realizacji.

W kontekście budowania własnej religijności w oparciu o poznawany poprzez przygotowanie do bierzmowania Kościół, zapytano gimnazjalistów o zestawienie obecnej religijności własnej z jej stanem w poprzednim roku, zanim rozpoczęło się przygotowanie do sakramentu inicjacji chrześcijańskiej. Wyraźna większość ankietowanych oceniła własną, subiektywnie pojmowaną religijność wkrótce po bierzmowaniu, jako intensywniejszą, niż przed przygotowaniem do tego sakramentu – 58,3%. Czwarta część – 27,1% – nie zauważyła zmian w jakości, zaś 6,3% – zadeklarowało obniżenie poziomu własnej religijności.

Wykres 21. Postanowienia po bierzmowaniu (dane w %)

Dodatkowo zapytano o postanowienia związane z życiem religijnym i udziałem w życiu Kościoła podjęte po przystąpieniu do sakramentu bierzmowania. Zabranym materiałem empirycznym prezentuje wykres 21. Pozwala on zauważyć, że znaczna część – 40,6% – nie podjęła żadnych postanowień na przyszłość. Czwarta część w ogóle nie odpowiedziała na tak zadane pytanie, zaś 16,7% – ogólnie stwierdziło, że takowe postanowienie podjęło, ale ich nie skonkretyzowało i podano na poziomie wysokiej ogólności. W ramach postanowień 6,3% chce zmieniać się na lepsze, 5,2% – planuje więcej modlić się i uczęszczać na msze, 2,1% – zadeklarowało chęć pogłębiania własnej wiary, zaś 1,0% ogółu wyraziło opinię o pracy nad lepszymi relacjami z rodzicami oraz intensywniejszym uczestnictwem w życiu Kościoła.

7. Próba podsumowania

Ostatnie lata to okres znacznego przyspieszenia wszelkich procesów, przy czym wyraźnie widać narastające tempo zachodzących zmian. Socjologowie, futurologowie oraz politolodzy dostrzegając to tempo „życia w przeciągu”, skonstruowali wiele koncepcji, które w adekwatny sposób miały opisać te błyskawiczne przemiany²⁵. Zmiany te szczególnie i wielokierunkowo dotyczą pola religijnego i we współczesnych społeczeństwach mogą być intensywnie obserwowane w kategorii młodzieży²⁶. Młodzi bowiem cechują się specyficzną, w zestawieniu z ogółem społeczeństwa religijnością²⁷, a równocześnie stanowią kategorię społeczną wybitnie podatną na zmiany, w której zjawiska współczesne ujawniane są z wyjątkową siłą²⁸. Dlatego religijność młodych w czasach przemian i przełomów na różnych etapach i w szczegółowych kontekstach warta jest badań i może stanowić szerokie inspiracje poznawcze²⁹. To sprawiło, że podjęto się próby częściowego uchwycenia momentu religijności gimnazjalistów tuż po przyjęciu

²⁵ L. GAJOS, *Kondycja moralno-religijna polskiej młodzieży. Między empirią a teorią socjologiczną. Wkład księdza profesora Janusza Mariańskiego*, w: *Między socjologią i teologią. Pola zainteresowań i badań naukowych Janusza Mariańskiego*, red. J. Baniak, Poznań 2010, s. 159.

²⁶ S.H. ZARĘBA, *W kierunku jakiej religijności? Studia nad katolicyzmem polskiej młodzieży*, Warszawa 2008, s. 503-509.

²⁷ W. PAWLIK, *O przemianach religijności młodzieży – próba typologii*, w: *Oblicza religii i religijności*, red. I. Borowik, M. Libiszowska-Żółtkowska, J. Doktor, Kraków 2008, s. 135.

²⁸ D. TUŁOWIECKI, *Wybrane zjawiska moralności małżeńsko-seksualnej w opiniach osiemnastolatków. Studium socjologiczne*, „Studia Teologiczne: Białystok – Drohiczyń – Łomża” 2010, nr 28, s. 455.

²⁹ E. WYSOCKA, *Młodzież a religia. Społeczny wymiar religijności młodzieży*, Katowice 2000, s. 7.

sakramentu bierzmowania. Dokonane pomiary w Publicznym Gimnazjum im. Ofiar Katynia w Piątncy, w którym uczy się młodzież z dwóch parafii: Piątncy i Dobrzyjałowa, pozwalają nakreślić szkic ich religijności w momencie przystępowania do sakramentu bierzmowania, ze szczególnym uwzględnieniem kontekstu kościelnego. Sakrament ten przyjęli po uprzednim przygotowaniu rozłożonym na cały rok szkolny. Uzyskane w trakcie pomiarów ankietowych dane pozwalają wysunąć ostrożne, zawężone do podłomżyńskich obszarów wiejskich wnioski.

1. Religijność piątneckich gimnazjalistów może być oceniona jako wysoka. Cechuje się wysokim wskaźnikiem głęboko wierzących (27,1%) i wierzących (58,3), bardzo niskim odsetkiem obojętności (2,1%) i niewiary (1,0%) oraz bardzo pobożną lub pobożną atmosferą domu rodzinnego (90,6%). Młodzi w wysokim stopniu uczestniczą w praktykach religijnych, a dla połowy jest to uczestnictwo systematyczne. Zdecydowana większość (82,3%) uczestniczy także regularnie w szkolnych lekcjach religii. Religijność piętnastolatków jest zatem silnie uwarunkowana rodzinnie i przez instytucję katechezy szkolnej. Nie jest ona pogłębiana poprzez udział w parafialnych grupach i wspólnotach.

2. Jakość wiedzy na temat sakramentu bierzmowania i Ducha Świętego jest wewnątrznie zróżnicowana. Wyraźna część bierzmowanych definiuje bierzmowanie jako sakrament, w którym działa Duch Święty. Wyraźne jest definiowanie tego znaku jako miary dojrzałości chrześcijańskiej, nie zaś etapu drogi do tej dojrzałości. Gimnazjaliści oceniają rangę bierzmowania jako wysoką, wartość dodatkowych trudów przygotowań, motywowaną zarówno religijnie, osobowościowo (być bardziej mądrym i odpowiedzialnym) i praktycznie (móc zawrzeć małżeństwo). Niemniej zastanawiać może szeroki margines pozbawionych motywacji do przyjmowania bierzmowania (19,8%).

3. Po okresie niemal rocznych przygotowań do przyjęcia drugiego sakramentu wtajemniczenia chrześcijańskiego, młodzi definiują wiarę jako zjednoczenie z Bogiem w miłości i zaufaniu – 18,8%, uznawanie istnienia Boga i Jego działań – 19,8%, odwaga przyznawania się do Boga – 7,3%, praktyki religijne – 9,4%, postępowanie moralne – 7,3%, odczuwanie bliskości Boga – 2,1%. Są to definicje zróżnicowane: od redukujących wiarę do rytuałów, emocji, rygoryzmu moralnego, do eksponowania wymiaru świadectwa i komunii.

4. Młodzi są przekonani, że z Bogiem, w którego w różnorodny sposób wierzą, mogą wchodzić w osobowe relacje (79,2%). Piąta część badanych

nie chciała odpowiedzieć, nie potrafiła określić lub wprost zaprzeczyła, by więź z Bogiem była możliwa.

5. Po kilkumiesięcznym przygotowaniu w parafii i w ramach katechezy szkolnej bierzmowani w większości potrafią wymienić Osoby Trójcy. Najwyższe wskaźniki wiedzy odnotowano wobec działającego i obdarzającego swymi darami w sakramencie bierzmowania Ducha Świętego. Przygotowanie jednak nie tylko podniosło w nich poziom wiedzy religijnej, lecz umocniło wewnętrzne przekonanie, iż Bóg jest jeden, ale w trzech Osobach (85,4%). Sama Osoba Ducha definiowana jest natomiast bardzo schematycznie (trzecia Osoba Trójcy), zaś trzecia część badanych w ogóle nie potrafiła podać kim jest Duch Święty.

6. Można ostrożnie wnioskować, iż wiedza religijna jest w pewien sposób oddzielona od doświadczeń życiowych gimnazjalistów, a wiara zamyka się jakoś w wąskim, religijnym świecie. Takie ostrożne wnioski można wysunąć z odpowiedzi na pytanie o miejsce działania Boga w świecie. Połowa uczniów bądź nie widzi, bądź nie potrafi wskazać aktywności Boga we współczesnym świecie. A ci, którzy je dostrzegają, ograniczają te aktywności i działania do natury – 11,5%, świata – 10,4%, cudów – 9,4%. Zaledwie 5,2% dostrzega działanie Boga w liturgii i sakramentach oraz tyleż samo – w akcjach charytatywnych. Tylko 3,1% dostrzega Boga pomagającego człowiekowi w sytuacjach trudnych i traumatycznych.

7. Jako źródła wiedzy i opinii na temat religii dominują w świecie gimnazjalistów: rodzice, księżą i katecheza szkolna. Ważne źródła to także: Internet, nauczyciele, książki, film. W takiej sytuacji ważne wydaje się opracowania dobrych źródeł internetowych jako pomocy w przygotowaniu do bierzmowania. W piątnickim gimnazjum istniała taka pomoc na szkolnej stronie, która zawierała pytania i odpowiedzi katechizmowe konieczne do nauczania przez młodzież. Wydaje się, iż taka strona dla bierzmowanych mogłaby zawierać linki do innych, kościelnych i ortodoksyjnych stron, które nastolatkom mogłyby poznać przygotowując się do wkraczania w życie chrześcijańskie.

8. Wszystkie elementy składające się na przygotowanie do bierzmowania można uznać za skuteczne i spełniające swe cele. Obok katechezy, spotkań w kościele, rozmów z animatorem, postaw rodziców, osoby księdza i katechety, szczególnie wyróżnienie zyskała w oczach młodych mała grupa rówieśnicza. Jej skuteczność została oceniona najwyżej (85,4). Nikt też nie wskazał jej jako czynnika zbędnego czy też niemożliwego, trudnego do zrealizowania. Dużą wagę w przygotowaniach miały spotkania w kościele, ka-

techeza szkolna, rozmowy z rodzicami, spowiedź, msze, kazania, egzamin, czynny udział w liturgii. Jako najtrudniejszy do sprostania element został uznany egzamin z katechizmu. Wszystkie te czynniki, w opiniach samych piętnastolatków wpłynęły na pogłębienie ich wiary (88,5%).

9. Obrzęd bierzmowania został dość szczegółowo zapamiętany przez dwie trzecia bierzmowanych. Najczęściej zwracano uwagę na sam moment bierzmowania dokonywany przez biskupa, na funkcję spełnianą w trakcie mszy. Trzecia część młodych nie zapamiętała żadnego momentu z bierzmowania, co może rodzić podejrzenia o obojętność i brak zaangażowania.

10. W zdecydowanej większości młodzi patrzyli na bierzmowania jako czynność religijną. Stąd dominował w trakcie nastrój: skupienia, uwagi, modlitwy, emocji. Obok tego jednak zauważalne jest występowanie braku koncentracji, zabawy, śmiechu, obserwacji innych, nudy i oczekiwania na koniec.

11. Zdecydowana większość (94,8%) pamięta imię otrzymane w trakcie sakramentu, jednak już trzecia część z nich nie potrafi uzasadnić wyboru tego imienia. Podobnie wybór świadka bierzmowania padał raczej na członków rodziny, niż rówieśnika, jednak wyraźna część nie potrafiła uzasadnić takiego wyboru, a tym bardziej określić oczekiwań wobec niego w przyszłości. Tylko piąta część młodych kierowała się w wyborze świadka jego religijnością a dziesiąta część oczekuje jego pomocy w kwestiach wiary.

12. W rodzinach bierzmowanych panowało raczej podejście podkreślające wagę sakramentu, jego religijny charakter. W znacznej mierze młodzi uczestniczyli w mszy obrzędowej wraz ze swoimi rodzinami i bliskimi. Po bierzmowaniu część z nich spędziła czas w gronie rodzinnym a nawet otrzymała prezenty. Udział rodziców, rodziny znacznie wzmacnia w gimnazjalistach poczucie wagi wydarzenia i buduje religijny charakter uroczystości.

13. Młodzi patrzą na Kościół jako na wspólnotę (51,0%) lub instytucję powiązaną z obyczajami i wiarą (41,7%). Wśród piątnickich piętnastolatków nie odnotowano rozumienia Kościoła jako instytucji czysto świeckiej, podmiotu życia ekonomicznego czy politycznej siły nacisku. Jeżeli interpretują przykazania kościelne (41,7% – nie zinterpretowało 5., przykładowego przykazania), czynią to w różnorodny, aczkolwiek życzliwy sposób.

14. Bierzmowanie jest „sakramentem startu” w chrześcijaństwo. Jednak zdecydowana większość młodych nie podjęła w związku z nim żadnych postanowień (65,6%), zaś ci, którzy takie postanowienia zadeklarowali – w zdecydowanej większości zarysowali ja na bardzo dużym poziomie ogólności.

15. Przygotowani do bierzmowania na terenie okolic Łomży odbyło się, w oparciu o deklaracje młodych, na właściwym poziomie. Jego skutecz-

ność trudna jest do określenia, ale składa się na nią zarówno wysiłek młodych, rodziców, szkoły, katechetów, parafii, przede wszystkim animatorów małych grup. Dostrzegane są pewne pola wymagające zagospodarowania: większa obecność Internetu (katolickich portali młodzieżowych) w przygotowaniach, akcent w definiowaniu bierzmowania na poznawanie chrześcijaństwa niż osiągniętą (osiągana) dojrzałość, braki w wiedzy na temat Osoby Ducha Świętego, istoty bierzmowania, braki w motywacji wyboru imienia i oczekiwań od świadka, braki w postanowieniach, potrzeba zaangażowania w samą liturgię większej liczby osób, troska o kształt spotkań w grupach, ich systematyczność oraz osoby animatorów, zaangażowania rodziców. Zaniedbania na tak zarysowanych polach może bowiem prowadzić do sekularyzacji obrzędu i wzrost świeckiej optyki w trakcie przygotowań i sprawowania samego sakramentu, a w rezultacie do pożegnania z Kościołem. Szczególnie ważny wydaje się ukazywanie wiary w jej egzystencjalnym, a nie tylko obrzędowym, deklaratywnym czy konsekwencyjnym aspekcie.

INITIATION OR PARTING WITH THE CHURCH? OPINIONS OF GYMNASIUM STUDENTS OF PIĄTNICA ABOUT THE SACRAMENT OF CONFIRMATION – A SOCIOLOGICAL STUDY

SUMMARY

Confirmation is referred to as the sacrament of Christian initiation. But it happens that after receiving this sacrament, a certain number of people experience a decrease in religious-life activity and a departure from the Church community. Thus the sacrament of Confirmation is sometimes called the sacrament of parting with the Church. In order that such a “farewell” not take place in the Diocese of Łomża – certain initiatives have been taken up, which have as their aim the deepening of the faith at the moment of preparation for Confirmation. The article contains the results of empirical studies carried out among teenagers living in villages and attending school in Piątnica, that received the sacrament of Confirmation in 2010. Indicated in the text are the elements most effectively influencing their religious life and those that require additional precision.